

رئیس - تصویب شد .

مجموعه معارف و گارد شهری میماند
برای روز دیگر .

آقای نصرت الدوله

(اجازه)

نصرت الدوله - در موضوع دستور
خواستم عرض کنم ۳ چهار فقره لوابیح
کوچک است که راجع بسال گذشته و
خیلی مختصر است خوبست جزء دستور
فرذا معین شده وفوری رای گرفته شود و
یک عده اشخاص راحت شده و کمسیون هم
از فشار خلاص گردد .

رئیس . ۴ فقره کدام است ؟

نصرت الدوله - درست نظرم نیست ولی
اگر اجازه بفرمائید ممکن است فوراً بکمسیون
رفته و صورت آن هارا بیاورم ولی گویا این
طور باشد . لایحه مجموعه معارف . حقوق
شاهزاده یمن الدوله و یکی ۲ فقره لوابیح
کوچک از قبیل ولدان سید محمد تقی و غیره
است .

رئیس - رای میگیریم ولی عده برای
گرفتن رای کافی نیست بایستی یک نفر دیگر
از بیرون بیاید .

(در این موقع عده برای رای گرفتن
کافی شد)

رئیس آقایانی که تصویب میکنند
حقوق سالار محترم و یمن الدوله و مجموعه
معارف و ورثه سید محمد تقی و غیره جزو
دستور شود قیام کنند .

(اکثر قیام نمودند)

تصویب شد .

آقای کازرونی .

(اجازه)

کازرونی - بنده سؤالی دارم اگر
اجازه میفرمائید عرض کنم .

رئیس - بفرمائید .

کازرونی - سؤال بنده راجع به
جزائر خلیج فارس مخصوصاً راجع بجزیره
ابوموسی و بحرین است .

البته آقایان همه بهتر از بنده میدانند
که خلیج فارس بمنزل روح ایران است
و حفاظت و صیانت آن بر همه چیز مقدم
است و بر ماست که با قدرت تمام جزائر و بنادر خلیج
فارس را محفوظ نگاهداریم و اگر نخواهیم به
بی اعتنائی و لاقیدی بگذرانیم دچار اشکال خواهیم
شد بطوریکه بنده شنیده ام کمیانی استریک
در جزیره ابوموسی مشغول استخراج معدن
گل سرخ شده است در صورتی که نمایانم
اولاً امتیازی از دولت دارد یا ندارد .

تانیاً بچه اجازه این تصرف را نموده
است؟ و آیا برای مداخله نمودن در خانه ما
هیچ اجازه از صاحبخانه دارد یا نه؟ ما که
امتیاز گل سرخ را بجای معین داده ایم و
دولت هم بطور تساوی با او شریک است و
اگر بنا باشد کس دیگری استخراج گل
سرخ در این جزائر بنماید قطع نظر از
اینکه تصرف در خانه بدون اجازه صاحبخانه

بر خلاف حقانیت است یک منبع ثروتی هم
از دست ما میرود .

اما راجع بجزیره بحرین جهت اینکه
تا این مدت سؤال نمیکردم در صدد بودم
اسناد مثبت و مدارک لازمه تحصیل کنم و
بینم وضعیت این جزیره چطور است و
بالاخره حالا عرض میکنم در اثر اسنادی
که موجود است جزیره بحرین ملک مسلم
دولت ایران است و هیچکس حق مزاحمتی
نسبت باین جزیره نخواهد داشت اگر چه
بنده دلایل و مدارک زیاد بدست آورده ام
ولی محض اطلاع آقایان یکی از کوچکترین
مدارک را بعرض آقایان میرسانم .

دره ۴ سال قبل در سر این جزیره مشاخره
فیما بین دولت ایران و عثمانی واقع شد که
عثمانی ها ادعای موهومی مینمودند بالاخره
کار بحکمیت منجر و در برلن مجمعی از
نمایندگان دول فرانسه و انگلیس هم در آنجا حضور
داشتند تشکیل و در این موضوع دقت شد
بالاخره مجمع رای داد که جزیره بحرین
متعلق بایران است منتهی دولت انگلیس
اظهار کرد مادام که دولت ایران چهار کشتی
در خلیج فارس ندارد من حفاظت جزیره
مزبور را عهده دار میشوم .

حالا ما از چهار کشتی بیشتر بلکه
پنج شش کشتی داریم و محتاج بحفاظت
دیگران نیست

بنده خواستم از هیئت دولت سؤال
کنم آیا راجع بجزیره بحرین یعنی جزیره
گوهر چه اقدامی کرده اند؟

معاون وزارت داخله - ممکن

است جواب نماینده محترم را بعد عرض کنم
بعلاوه یک قسمت از آنهم مربوط بوزارت
داخله نیست .

دیگر اینکه بنده شنیدم در جلسه قبل
یکی از نمایندگان راجع باعلان انتخابات
فرمایشی کردند گویا سوء تفاهمی شده
اگر مجلس مقتضی بداند توضیحات عرض کنم
رئیس - اگر راجع بتسریع انتخابات
است بفرمائید بهتر است

معاون وزارت داخله - بنده

خیلی تشکر میکنم از اینکه بعضی از آقایان
نمایندگان محترم در این باب فرمایشاتی
کردند و حسن علاقهمندی خودشان را بر سرعت
انتخابات نشان دادند و البته نشان دادند و
البته همانطور که آقایان بسرعت و حسن
جریان انتخابات علاقهمند هستند گمان
میکنم هیئت دولت هم علاقهمند باشد و تصور
میکنم که تأخیر و تسامحی در جریان انتخابات
نشده است و با اینکه دولت دو چار تعطیلات
بی دربی عید شده با اینحال با کمال فوریت
اعلان انتخابات را حاضر کرده و انتشار
داد و آنچه شنیده ام یکی از نظریات آقایان
این بوده است که چرا انجمن نظارت همان
روزیکه اعلان منتشر شد همان روز تشکیل
شود اما تصدیق میفرمائید که حکومت باید
در تشکیل انجمن یک نظریاتی بنماید و یک
اشخاص صحیحی را انتخاب کند و شاید در

این ضمن هم یک عده حاضر نشدند و وزارت
داخله مجبور شود یک عده دیگر را انتخاب
کند و البته این پنج شش روز زیاد نبوده
است و هم چنین در ولایات هم آن فاصله را
که قرار دادند برای همان بود که یک
مطالعاتی در انتخاب انجمن نظار بشود و
یک اشخاص صحیحی که صلاحیت نظارت
را داشته باشند انتخاب کند بعلاوه شاید
وسایل مالی انتخابات هم فراهم نبوده است
و یک ملاحظاتی شده است که این وسایل فراهم شود
و حکومت هر محلی بتواند بطوریکه قانون معین
کرده است هیئت نظار را معین کند و گمان
نمیکنم اینها چیز هائی باشد که مورد اشکال باشد

آقا سید یعقوب - دستور العمل
چیست ؟

معاون وزارت داخله - دستور -

العمل یک چیز فوق العاده نیست جز اینکه
در ولایات آنطوریکه باید و شاید هنوز
نص قانون را ملتفت نشده اند و وزارت داخله
هم دستورات و تأکیدی بحکام میدهد که
مواظب حسن جریان انتخابات بوده از
تهدید و تطمیع جلوگیری کند بعلاوه برای
مخارج انتخابات تعلیمات میدهند که مخارج
انتخابات را از کجا بگیرند

اینها یک چیز هائی است که دستور العمل
میدهند و برای اطمینان خاطر آقایان ممکن
است وزارت داخله عین دستور العمل را بنظر
آقایان برساند

رئیس - در جلسه گذشته بنده اینجا
نبودم ولی شنیدم بعضی از آقایان نسبت به
تأخیر امر انتخابات ایراداتی کردند و آن
ایرادات بنظر بنده خیلی صحیح و بجا بود
این بود که با آقای ادیب السلطنه اطلاع دارم
تشریف آوردند و بایشان عرض کردم این
اعلانی که از طرف وزارت داخله منتشر شده
بر خلاف قانون است بمجرد اینکه موقع
انتخابات میرسد باید وزارت داخله بتمام
حکام تلگراف کند که از فردا باید مطابق
فلان ماده قانون که در سی چهل روز قبل
از عید برای شما فرستاده شده است رفتار
کنند و ایشان وعده دادند که بهیئت رفته
مذا کراتی بنمایند و این امر را اصلاح کنند
وقتی هم که میخواستند اینجا این اظهارات
را بفرمایند من تصور کردم برای رفع این
سوء تفاهم است معلوم میشود این اعلانی که
از طرف وزارت داخله شده و برخلاف قانون
است هیئت دولت آنرا بر خلاف قانون
ندانسته است .

فعلا چون عده برای مذا کرات کافی
نیست و این امر در خود مجلس باید مذا کره
شود فردا در اول جلسه مطرح میشود
(مجلس تقریباً دو ساعت و نیم از شب
گذشته ختم شد)

رئیس مجلس - مؤتمن الملک

جلسه ۳۵۶
صورت مشروح مجلس
یوم چهارشنبه ۲۱ حمل
مطابق بیست و چهارم
شعبان ۱۳۴۱

(مجلس یکساعت و نیم از شب گذشته
بریاست آقای مؤتمن الملک تشکیل گردید
صورت مجلس یوم سه شنبه بیستم حمل
را آقای امیر ناصر قرائت نمودند

رئیس - آقای تدین
(اجازه)

تدین - بنده قبل از دستور عرضی
دارم .

رئیس - یس بصورت مجلس ایرادی
ندارد ؟

(گفته شد خیر)
رئیس - آقای مدرس
(اجازه)

مدرس - بیرون روزی بزرگ مذا کراتی
در موضوع انتخابات و تأخیر بعضی وظایفی
که دولت باید در موضوع انتخابات انجام
دهد شد و صورتی که اشکالاتی متوجه بدولت
گردید بنده عرض میکنم این دو قضیه یک
مسئله ظاهری دارد و یک مسئله واقعی اما
در مسئله ظاهریه البته نباید از دولت غیر از
نشر اعلان انتخابات در موعد قانونی و حصول نتیجه
و دادن تعرفه بحسب مقتضیات محل و تهیه لوازم و
اسباب انتخابات چیزی را قائل شد ولی آنچه
را من میتوانم عرض کنم این است که در
این موضوع مسامحه شده و باید روز چهارم
حمل اعلان انتخابات از طرف دولت در تمام
مملکت انتشار پیدا کند و این راهم میتوانم
عرض کنم یک وظیفه قانونی حتمی بلامانعی
بوده و هر چه بخواهم توجیه کنم به عقیده
من توجیه بردار نیست چون بدو این مسئله از
ناحیه دولت مقدور است لیکن البته مقتضیات مکان
و فراهم بودن اسباب هم شرط است ولی
اگر یک دولتی باشد که ملتفت این قبیل
قضایا باشد و لوازم و اسباب انتخابات را
یکماه قبل از موعد قانونی از قبیل تعرفه
و نظامنامه و غیره تهیه کند البته هیچ مانع
قانونی ندارد که یکماه قبل از موعد لوازم
را تماماً تهیه کند و باطراف بفرستد که
در روز موعد و روزیکه قانوناً انتخابات باید
شروع بشود مشغول شوند ولی بعضی الفاظی
که موهوم و خلاف مقصود قانون است البته
قابل حمل و توجیه است آنچه عقیده منست
اینست که تا خیر در این اعلان ابد آ توجیه -
بردار نیست و روز چهارم حمل باید انتخابات
شروع شده باشد و به نتیجه نباید نگاه کرد
و آنرا مأخذ گرفت چون شاید نتیجه پنج
ماه طول کشید این نتیجه را نمیشود دولت در نظر
بگیرد که در مدت یکماه یا دو ماه انتخابات را تمام کند
این یک مسئله است که نظر مادر آن قسمت است
و نمیشود بیش بینی کرد که تا چه موقع
نتیجه حاصل میشود اما مسئله واقعی اینست
که الان عرض میکنم در اول تشکیل این
دولت جمعی از نمایندگان که بنده هم از
جمله آنها بودم ممتنع بودیم و منتظر بودیم

که يك تصميم قطعی از روی عملیات هیئت دولت اتخاذ نمائیم اما متأسفانه يك جمعی دیگر هم گمانه مثل ما شده اند آنها هم يك نگرانی پیدا کردند البته وقتی که يك قسمتی با بعضی از نمایندگان باینحال باشند و از لرف دولت هم الفاظ مجمل صادر شود این بزید نگرانی اینها میشود و محتاج و توجیه است البته معلوم است نظریات مختلف است و معنی الفاظ را به اختلاف نظر تغییر میکنند بنی آن معنائی که به نظر بعضی موهم يك معنی است به نظر بعضی دیگر موهم معنی دیگری است یعنی نگرانی آقایان از اول تشکیل این دولت کم نشده بلکه روز بروز روز بروز است و يك عملیاتی که در آن موقع رفع نگرانی از آقایان بکنند واقع نشد لهذا بنده چون موقع را احتیاط میدانم و ایام فترت نزدیک است و فصل يك فصلی است که مقتضی بعضی چیزهایی است که در باقی فصول نیست اگر چه اوضاع مملکت هم خیلی خوبست و در این چند ساله بنده میتوانم تصدیق کنم امنیتی که امروز در این مملکت حکم فرما است در این سنوات اخیر هم چو وضعیت و امنیتی نبوده است (صحيح است) ولیکن اگر خدای نکرده به فترت رسیدیم کی باید بآن فترت خاتمه بدهد و کی مسئول آنست؟ بناء علی هذا بنده طبقه ام این است که این مجلس در آخر عرش و دولت چه دولت حاضر و چه دولت دیگر باید باینک صمیمیت و باینک خط مستقیم واحدی مشی کند که این توضیحات را بزودی و با حسن وجوه خاتمه بدهد راجع با انتخابات و چه غیر انتخابات و این نگرانی که از اول تشکیل این دولت تا امروز از برای بعضی نمایندگان تولید شده بعقیده من نتیجه خوبی ندارد اگر از روز تشکیل دولت نگرانی ما کم میشد امیدواری زیادتر بود و بسا بود که ما هم از حال امتناع خارج میشدیم ولی متأسفانه می بینم روز بروز این نگرانی ها برای مجلس زیاد شده که کم نمیشود و در سربك لفظی دوروز صحبت میشود و این نگرانی را بنده از برای مجلس و برای انتخابات خوب نمیدانم اگر شخص من که هرگز دولت نیستم و نمیخواهم باشم اما اگر شخص دولت عمر خودش را صرف توضیح لفظ نمیگردد بهتر بود (و این عقیده شخص بنده است) که هر روز آقایان نمایندگان توضیح بخواهند البته این ایراداتی که میشود قابل جواب است و قابل حل است قابل توجیه است ولی باید باین وضعیت خاتمه داده شود عرض کردم يك قسمت از نمایندگان نگرانی دارند شاید روز بروز هم زیاد شود و باید بعقیده من دولت باین وضعیت خاتمه بدهد نه اینکه از مجلس تقاضای رأی اعتماد بنماید.

(جمعی از نمایندگان صحيح است)
 عده دیگر از نمایندگان صحيح نیست)
 مدرس - این عقیده خودم بود که عرض

کردم که اگر من خودم میخواستم رفع این نگرانی را از خودم بنمایم تقاضای رأی اعتماد از مجلس نمیگردد نگفتم که کسی نکند آنوقت این نگرانی ها بالمره خاتمه مییافت و واقعا يك خط مشی مستقیم بی بهانه برای دولت پیش می آید و امیدوار بودیم که نتیجه خوبی هم بدهد این عقیده شخص بنده بود که عرض کردم هر کس میخواهد قبول کند هر کس نمی خواهد نکند

رئیس - آقای ملك الشعراء (اجازه)

ملك الشعراء - خوبست از طرف هیئت محترم دولت توضیحاتی هم بشود بنده عرایض خود را عرض کنم

رئیس - نوبت آقای تدین است بعد از ایشان جنابعالی بفرمائید.

تدین - حضرت عالی بفرمائید
 ملك الشعراء - چنانچه در جلسه گذشته هم اشاره کردم عرایض بنده بقدری کلی و عمومی است و بدرجه با عقیده آقایان نمایندگان و طرفداران با اصول مشروطیت متوسط است که هیچ نمیشود تصور کرد از نقطه نظر موافقت یا مخالفت است و يك موضوعی است که اگر حسن آزادی خواهی و حفظ اصول مشروطیت در يك فردی باشد قطعاً تصدیق میکند که بایستی در این قبیل موارد به هیئتهای دولت این قبیل مذاکرات داده شود تصور میکنم به همین جهت بود که آقای رئیس بعد از اظهارات آقای مدرس به بنده اجازه صحبت داده مسئله را بنده بالاتر از اظهارات بکنفر نماینده اقلیت در مقابل يك هیئت دولت و يك اکثریتی میدانم و میتوانم این عرایض را که عرض میکنم مقدمه حفظ و حراست حقوق عمومی بشمار بیاوریم متأسفانه عمر هیچده سال مشروطیت ما بیشتر در عصر فترت طی شد و انس این مملکت بدبخت و انس غالب زمامداران ما به حیات فترت و تعطیل اصول مشروطیت زیادتر است تا به حفظ اصول مشروطیت و عمل کردن در تحت اصول آزادی و حفظ مملکت بصورت و معنی آزادی.

این انس عمومی یکی از نواقص اجتماعی است و يك مسئله ایست که علمای اجتماع فوق العاده به آن اهمیت می دهند و خود این انس و استنشاقش با دوا و فترت بیشتر بیک نفر آزادی خواه و مشروطه طلب که حیات خود را بسته به حیات عمومی میدانند و میخواهند در سایه حیات خود را تأمین نمایند حق میدهد که در موقعی که حس میکنند که سیل بنیان کن هر ج و مرج و بی ترتیبی و هوای مسموم فترت استشمام میشود تا اثرات خود را بگوید و لا اقل اگر نتواند از پیش آمدن فترت و آن هوای مسمومی که حیات جامعه و آزادی را حقیقه از بین میبرد جلو گیری کند و بتواند در ساحت افکار عمومی خودش را تبرئه کند در این مدت دو سال عمر مجلس

که دوماه و کسری با تمام آن باقی مانده است اشخاصیکه با حیات آزادی و آزادی خواهان مخالفند آن قوا و مراکزی که با عظمت ایران در سایه آزادی موافقت ندارند و آن پنجهها و دستهای زورمند و قوی که در مدت ۱۸ سال مشروطیت نگذاشتند ایرانیان لذت آزادی را ببرند این قوا و این مراکز از مشروطیت و از نمایندگان دوره چهارم مطابق آمال خود نتیجه نگرفتند و همین مجلس چهارم در این مدت ۲۲ ماه عمر خود داغهایی در قلب دشمن های عظمت ایران گذاشته است و آن قوا و نافذ و قوی که در هر صورت همیشه حیات ما و آزادی ما دست آویز دسایس آنها است نرفتهای از مجلس چهارم دارند و بالاخره در این مدت بیست و یکماه و نگرانیهای آن دستهای قوی بقدری زیاد شده است که مانع میتوانم مطمئن باشیم که اگر پیش آهنگان آزادی قدری مسامحه و غفلت بکنند و در ادای وظیفه قانونی و حفظ اصول آزادی مسامحه نمایند و اندک رشته ارتباطی که مجلس چهارم با پنجم دارد ضعیف و باریک بشود بعد از این میتوانیم از آن قوا و نافذی که متأسفانه در رک و ریشه این مملکت بدبخت جا گرفته اند از آن دسایس و آن قواعد غیر مشروع که در مجلس چهارم چنانکه عرض شد دل خوش ندارند جلو گیری کنیم. امروز که هنوز عمر مجلس چهارم بی پایان نرسیده و هنوز ۲۲ ماه بیشتر از دوره خدمات مشتمع این اجلس که تاریخ آن را ضبط کرده و میکند خود مقرضین هم باین خدمات روشن و عملیکه غیر قابل امحاء است تصدیق دارند میکند ما میبینیم دسایس اجانب و قوا مغربه و ظالمانه نسبت به عظمت ایران با اندازه در اطراف این نماینده آزادی یعنی مجلس چهارم قوی زیاد است که صریحاً مینویسد (درب مجلس چهارم را گل بگیرد) این اشخاص که یا بحیثیات آزادی علاقه ندارند و یا غفلت میکنند و یا خیالات پریشان خود را نمیتوانند اداره کنند به هیئت دولت میگویند.

(اگر درب مجلس چهارم را گل بگیرند و لجن نماید خیانت کرده اید)

(جمعی از نمایندگان غلط کردند)
 این نگرانی ها و این قضایایی که در پیش چشم ما وجود دارد و این تهدیدهای خطرناک و مخوفی که نسبت با آزادی میشود به ما حق میدهد که اگر بیکدقیقه و یکساعت از طرف هیئت دولت که مسئول حیات آزادی است مسامحه و تامل بعمل آید بیائیم پشت تریبون و فریاد بزنیم نعره بکشیم گریبان پاره کنیم و بگوئیم که يك ساعت و یکدقیقه مسامحه و تامل ممکن است بجائی منجر بشود که ما بتوانیم حیات آزادی را حفظ کنیم و نه دیگران این است منکه بکنفر آزادیخواه هستیم و مدت ۱۸ سال است که بنام آزادی در آسمان ایران خدمت میکنم و فریاد میزنیم

در مقابل این نگرانیها و قضایای خطرناک بهیئت دولت تذکر بدهیم که تأخیر اعلان انتخابات شده است و غفلت شده است و نباید هیئت دولتی که خود را آزادی خواه مینماید حاضر بشود و اجازه بدهد که بر خلاف ماده ۵۳ قانون انتخابات که صریحاً میگوید ۳ ماه باخر هر دوره مانده باید اعلان انتخابات منتشر شود مدت ۲۰ روز در مرکز و یکماه در ایالات و ولایات اعلان انتخابات بتأخیر بیفتد شاید برای یکمده جماعتی که در سایه تعریک احساسات خصوصی با تعریک اجانب که میگویند و دولت را تشویق میکنند درب مجلس چهارم را لجن بگیرند در هم شکستن این نمونه آزادی (این مجلس) که پس از ۷ سال با خون جگر عرض اندام سهل باشد شاید حیات بعضی اشخاص در غیبت مجلس و لجنمال شدن درب بهارستان تأمین بشود. . . .

(همه هم بین نمایندگان)

ولی عرض میکنم حیات من حیات شما حیات آزادی خواهان در سایه این فکر سیاهی که ایجاد شده در سایه این هیئت ناپاک که در آخر عمر مجلس چهارم تولید شده است در مخاطره خواهد افتاد ما دیدیم روزی را که حیات آزادی بمخاطره افتاد ولی طبیعت روزگار جبران کرد و ۳ دفعه دوره فترت ایجاد شد یعنی روزگار پیش آورد ولی باز مجلس مفتوح شد و اصول مشروطیت تجدید شد اما تصدیق بفرمائید که همیشه تاریخ تجدید نمیشود ممکن است اگر از طرف علاقه مندان به آزادی و روح مشروطیت اندک غفلتی بشود حیات آزادی تأمین نشده و دوره فترت پیش بیاید این است که بنده با نهایت اضافه و وحشت استرحاماً یا تعرضاً (که برای من هیچ فرقی ندارد) عرض میکنم بی اندازه از طرف دولت مسامحه شده است شاید اگر خدای نخواستد دوره فترت تجدید شود برای بزرگان و اشراف و اعیان مملکت خطری متصور نباشد ولی عرض می کنم که من نمی توانم بحیثیات سیاسی خود بحیثیات مادی و معنوی آزاد بخواهان از کفش دوز گرفته تا يك نفر نویسنده و محرر اطمینان داشته باشیم لذا چنانچه عرض کردم اگر در انتخابات مسامحه و غفلت شود کسی نمیتواند مسئول تجدید عمر آزادی باشد بنده صریح عرض میکنم آنکسی که بیاید پشت این تریبون و بگوید انتخابات دوره پنجم بعد از ختم دوره چهارم بزودی تمام و مجلس پنجم تشکیل میشود و اگر نشد و نگرانی شما واقعیت پیدا کرد و عمر فترت از هشت ماه و ده ماه بیکسال و دو سال شش سال ادامه پیدا کرد من مسئول هستم آنکسیکه بیاید اینجا و این مسئولیت را بعهده بگیرد کیست چه کسی میتواند پشت این تریبون بگوید که با این مسامحه و تامل دولت اصول مشروطیت مطابق اصل هفتم متمم قانون اساسی

تصیل نخواهند شد؟ و این اصل مقصدی است که می تواند
 نخواستند گردید ؟
 اگر رئیس الوزراء محترم می توانند این اضمینار با بدهند و بفرمایند که اگر انتخابات دوره پنجم متصل بدوره چهارم نشد و فترت ایجاد شده مسئول حفظ آزادی و حفظ حیات آزاد بخوانان هستم و اگر قضیه سه ۱۳۳۵ که انتخابات طهران تمام شد و انتخابات ایالات و ولایات سه سال طول کشید بازم تجدید شود من مسئول هستم بنده دیگر عرضی ندارم ولی متأسفانه هیئت دولت نمی تواند این ضمانت را بکند زیرا بعضی از وزراء محترم این هیئت و خود آقای رئیس الوزراء مدتی قبل در این مملکت مشغول زمامداری بوده و پس از ختم انتخابات طهران در انتخابات ایالات و ولایات اقدام نکردند و معاطله کردند و دست بدست کردند و دیدیم که انتخابات چندین ساله تعویق افتاد و مجلس چهارم که باید در سه ۱۳۳۵ شروع شده و در سه ۱۳۳۷ اختتام پیدا کند به ۱۳۴۱ پیوسته است این مسامحه و تعویقها چنانچه شب قبل هم عرض کردم قصد من اعتراض نبود يك یاد آوری و تذکری به هیئت دولت بود که عرض کردم حالا که ۱۵ روز متمادت انتخابات را عقب انداخته اید این هفت روز تأخیر برای تهران و ۱۰ روز ولایات و لفظ دستور العمل است هیئت دولت چه دستور العملی می خواهند با ایالات ولایات بفرستند قانون میگوید که سه ماه باخوردوره تعیینیه مانده باید اعلان انتخابات منتشر شود و ملت باستی در انتخابات شرکت کنند هیچ قانونی هیچ حقوق عمومی هیچ هیئت دولتی اجازه نمیدهد که غیر از اجرای قانون دستور العمل دیگری بدهد دستور العمل خود آن قانون و نظامنامه انتخابات است دودوره بآن عمل شده و افکار مردم بآن آشنا شده است و حکام ولایات و ایالات چندین دفعه بآن عمل کرده اند و يك چیز بنهان و مخفی نیست که دستور العمل برای آن بدهند این حقوقی است که قانون اساسی و قانون انتخابات ب مردم داده است که سه ماه باخوردوره تعیینیه مانده این حق برای ملت و افراد ثابت می شود و کسی نمیتواند این حق را بتعویق بیندازد حکام ولایات جزء قانون نیستند دستور العمل مربوط بقانون نیست حکام ولایات نمی توانند دخالت در حقوق عمومی بکنند آن روزی که قانون ب مردم بر دم حق داده است باید شروع بانخابات بشود و پس از ثبوت این حق هیچکس نمیتواند جلوگیری کند و الا برخلاف قانون اساسی و قانون انتخابات عمل شده است این است در نتیجه عرایض که در جلسه سابق متذکر شدم منتظر بودم از طرف هیئت دولت اظهاراتی بشود یا لاف افغان بشوند و اعلان انتخابات را اصلاح نمایند و با ایالات و ولایاتیکه اوراق و

دستور العمل فرستاده اند تلگرافاً امر بدهند که شروع بانخابات نمایند بنده این انتظار راداشتم ولی متأسفانه در جلسه گذشته که من نبودم ولی صورت مجلس را که خواندم معلوم شد که آقای کفیل وزارت داخله اظهاراتی کرده اند و این عمل خلاف قانونی است که مرتکب شده اند تأیید کرده اند بنده خیلی در نتیجه شنیدن این اظهارات متأسف شدم این است که امروز احوال تند کار بجای اعتراض آمده ام و بهیئت دولت اعتراض میکنم و بازم تا کید میکنم که بجای الفاظ و عباراتی که ممکن است درجهول بکار برد بمتن قانون اساسی و سایر قوانین عادی مراجعه نمایند و این اندازه که اجرای انتخابات را بتأخیر انداخته اند بیش از این تعویق انتخابات را روا ندارند و بعوض هر جوابی که بما میخوانند بدهند سعی کنند که بیش از این حقوق عمومی بامان نشود اگر چه یاد داشت زیادی داشتم ولی بیش از این نمیخواهم اسباب تصدیق آقایان شوم ولی همان طور که آقای مدرس فرمودند این عمل هیئت دولت فوق العاده مایه تأسف و نگرانی شده است و انتظاراتی که ما باید از آزادی خواهی ایشان داشته باشیم متأسفانه برخلاف آن رفتار میکنند ما بیستم بجای آن که هیئت دولتی که باید مدعی باشد که حیات افراد در آزادی بهتر مصون میماند در این قضیه حیاتی و ممانتی عجله کند متأسفانه تأخیر و تمهل کرده است و اسرار دارد که باین تعویق و تأخیر يك صورت حقی بیوشاند و تصور می کنم نمایندگان دوره چهارم چه اقلیت و چه اکثریت باینده موافقت نمایند و بازم بهیئت دولت تقاضا نمایند که بجای مدافعه و مقابله این فرازی که در اعلامیه وزارت داخله ذکر شده است اصلاً تغییر بدهند و انتخابات را بتعویق و عجله هر چه تمامتر انجام دهند چون شروع بانخابات از وظایف حتمی دولت و مطابق قوانین عادی و معمولی يك امر طبیعی است چنانچه در موقع شور در دیر گرام هم گفتم که دولت نباید مطالبی را که جز قوانین است در پرو گرام خودش بنویسد بدمین اعتراض کردند و گفتند این برای تأکید است و برای این است که هیئت دولت نمایندگان را بیشتر مطمئن کند ولی در طرف عمل و گذشتن روزها و ساعات متأسفانه بن ثابت کرد که اعتراضات من صحیح بود و هیئت دولت نتوانست یا نخواست حقیقاً این حق عمومی را در موقع خودش بملت اعلان نماید امروز هم در اطراف قضیه انتخابات يك شایعاتی هست که تمام آقایان شنیده اند و در بعضی محافل هم گفته میشود که هیئت دولت میخواهد انتخابات را ب بعد از ماه رمضان موکول نماید در صورتیکه بعد از ماه رمضان با نوزده بایست روز دیگر بیشتر به آخر عمر دوره چهارم بخواناندا اگر انتخابات بعد از ماه رمضان شروع شود کاملاً از تحت نظارت مجلس خارج خواهد بود بازم عرض کنم که با بودن مجلس چهارم و با مراقبت نمایندگان مجلس چهارم يك قضایایی در مملکت

باشد اما اینکه فرمودند دستور العمل چه چیز است؟
 آقایان نمایندگان باید خودشان بدانند که قانون هم به نظام نامه محتاج است و هم دستور العمل این مسئله معمول به تمام مملکت نیست که وقتی قانونی از طرف مجلس وقوه مقننه صادر شد هیئت دولت بر طبق این قانون دستوری مینویسد زیرا قانون نمیتواند تمام جزئیات را پیش بینی کند علاوه قانون به عبارتی است که عموم از فهم آن عاجزند و محتاج دستور العمل و تعلیمات بنده ادعا نمیکند آقایانیکه از خارجه اطلاع دارند بنده را تصدیق خواهند کرد؛ ملاحظه بفرمایید هیچ قانونی نیست که بر طبق آن نظامنامه ها و دستور العمل ها نوشته نشود دستور العمل که گفته میشود تهیه و ارسال شده است نه اینکه ما بخواهیم بعد از دستور العملی بدهیم و بگوئیم يك دستور العملی خواهیم فرستاد که ملا برای چند ماه یا چند سال بعد از این خیر؟ این طور نیست دستور العملی تهیه و فرستاده هم شده است بنده متوقع نبودم که راجع باین مسئله اشکالی پیش آید زیرا در انتخابات سابق هم همین دستور العمل بوده و همین دستور العمل راجعاً نوشته اند که قانون رامی فهمیدند و حوائج مردم و چیزهایی را که ممکن بود در آن قانون ملغف نشوند و توضیح می دادند و چنین بنظر دارم یکی از نویسندگان آن دستور العمل آقای رئیس محترم مجلس است؛
 بعد از آن که آن قانون اخیر انتخابات که همین و کلای مجلس هم بر طبق آن انتخاب شده اند از مجلس گذشت و بدبختانه تولید فترت در مملکت گشت وقتی بنشیند انتخابات بعمل آید جماعتی که علاقه مند بسرعت انجام امر انتخابات بودند دستور العملی لازم داشتند بنده هم شرف حضور داشتم و آقای رئیس بیاد دارم که تشریف داشتند و در بعضی از مواد قانون که قدری از ذهن مردم جاها که مجمل نوشته بود توضیحات و تعلیمات لازم دادیم پس این دستور العمل یعنی تکمیل قانون و تعلیمات از برای آن بالاخره بطوری که عرض کردم این دستور العمل فرستاده شده است اما اینکه چرا در اعلان نوشته شده ۱۵ روز بعد از وصول دستور العمل این تأخیر زیادی نیست زیرا باید دستور العمل بهما رسیده باشد و اگر بتمام ولایات در دست نرسیده باشد شاید باغلب جاهار رسیده باشد معذک این مهلت برای اینست که بر طبق این قانون عمل کنند که مطالعه تهیه و مقدمات را برای حسن

اجرای انتخابات بنمایند حالا اگر این مسئله اسباب نگرانی آقایان نمایندگان شده است هیئت دولت اصراری ندارد میفرمایند تلگراف میکنیم که از فردا بمجرد رسیدن اوراق و دستور العمل مصحوب آن اوراق شروع بانختاب انجمن نظار و انتخابات بشود و تصور نمیکنم دولت يك نیازی برای تأخیر انتخابات داشته باشد اگر میفرمایند اشتباه است ممکن است زیرا امام مصوم نیستیم و متشکر هم میشویم که آقایان نمایندگان تذکر بدهند و بالاخره تصور میکنم ماحق گله از آقایان داشته باشیم که چرا این سوء ظن را داشته اند.
 حالا هر طور میفرمایند ممکن است رفتار شود و ممکن است تلگراف کنیم تمام نقاط مملکت که بمجرد رسیدن اوراق انتخابات شروع بتعیین هیئت نظار و سرعه در انتخابات نمایند.
 (جمعی گفتند صحیح است)
 رئیس هر چند بنده در این مذاکرات دخیل نیستم ولی برای تذکر خاطر آقای وزیر امور خارجه عرض میکنم که بنده هیچ گاه دستور العملی برای وزارت داخله نوشته ام اگر زمانی چیزی نوشته شده مدتی قبل از شروع بانخابات دوره سوم بوده و بنده هیچوقت انتخابات را موکول دستور العمل نه نمودم.
 وزیر امور خارجه بنده هم همین راعرض کردم که بکوتی برای توضیح قانون انتخابات لازم شد چیزهایی نوشته شود و مرداد از دستور العمل همین است شاید لفظش مناسب نباشد ولی مقصود توضیحاتی است برای فهماندن قانون انتخابات که چگونه باید اجرا شود عرض نکردم برای وزارت داخله دستور العملی نوشته شد عرض کردم آن جا که این توضیحات نوشته شد بنده هم بودم حضرت عالی هم تشریف داشتید رئیس آقای دست غیب (اجازه)
 (جمعی گفتند مذاکرات کافی است)
 رئیس مذاکرات کافی است؟ بعضی گفتند کافی است و جمعی اظهار داشتند کافی نیست.
 رئیس رأی بگیریم؛
 آقایانیکه مذاکرات را کافی می دانند قیام فرمایند (اکثر نمایندگان قیام نمودند)
 رئیس معلوم میشود کافی است.
 (رأیارت کمیسیون مبتکرات راجع بطرح قانون پیشنهادی آقای آقامیرسید حسن کاشانی بشرح ذیل قرائت شد)
 کمیسیون مبتکرات ۳ ساعت قبل از

بنده کاملاً بنا این پیشنهاد موافق هستم و بیش از این هم توضیحی ندارم برای حفظ اوقات مجلس شورای ملی بطور اختصار عرض میکنم باید منازل مردم از این ترتیبات محفوظ باشد مگر اینکه اداره تجدید يك شروط و مواد خوبی منظور بدارد که درجه موقع و با چه وسائل نظمی در موارد مقتضیه میتواند تفتیش بکند والا آزادانه بعضی اینکه مفتش رأیورتنی بدهد که در فلان جا تریاک هست برود اسباب مزاحمت فراهم کنند و بعد هم که معلوم شد رأیورت اصل ندارد هیچ مجازاتی برای مرتکب نباشد این ترتیب صحیح نیست رئیس کمیسیون بعضی از آقایان میفرمایند که چون مدتی از شب گذشته جلسه ختم شود آقای میرسید حسن هم قبول میفرمایند که مذاکرات در این رأیورت بماند برای فردا؟ آقا میرزا سید حسن قبول میکنم که این مسئله بماند برای فردا و در اول جلسه مطرح شود.
 رئیس اینجا پیشنهاد شده بود اعضا کمیسیون نظام به ۹ نفر بالغ شود در این باب باید رأی بگیریم (بعضی گفتند مخالفی نیست)
 رئیس آقای تدین (اجازه)
 تدین - در چند ماه قبل خاطر آقایان مستحضراست که يك مشاجراتی بین مستأجرین دكا كین و مستغلات با مالکین آنها شروع شده بود که در نتیجه متوسل بمجلس شدند از طرف مجلس اقدامات مختصری شد و بدولت رقت بطور خصوصی اطلاع داده شد که قرار عادلانه بین مستأجرین و مالکین بدهند حاج سید عبدالوهاب مخالف قانون شرع است تدین - گوش بدهید ببینید من چه میگویم من هم اهل شرعم و فقه شرعیات را خوب میدانم حاضر هم هستم امتحان بدهم مگر بنده چه گفتم حاج میرزا عبدالوهاب باید مجلس رأی بدهد مذاکره بشود تدین - بنده ادامه این مشاجرات را مضر بمصلح مملکت میدانم (جمعی گفتند صحیح است)
 يك هریضه هم بمجلس نوشته اند جمعی هم آمده اند نظر باینکه رئیس دولت و آقایان وزراء حاضر بودند خواستیم تقاضا کنیم يك قرار عادلانه و يك ترتیبی اتخاذ کنند که این مشاجرات بطور خوشی خاتمه پیدا کند رئیس يك هریضه داده اند و بنده بر حسب وظیفه که دارم کمیسیون عرایض فرستادم در آنجا مذاکره میشود و هر طور که کمیسیون عرایض صلاح دانست اقدام شده اند

(در این موقع پیشنهادی از طرف

آقایان فیوضات و مساوات و آقا میرسید

حسن کاشانی و ناظم العلماء بشرح

ذیل قرائت شد)

مقام محترم ریاست جلیله مجلس شورای

ملی دامت شوکته

بنده پیشنهاد میکنم چنانچه آقای

وزیر امور خارجه اظهار کردند از طرف دولت

بتمام ایالات و ولایات تلگرافاً اعلام شود که

پس از رسیدن اوراق انتخابات سریعاً انجمن

نظاراً انتخابات تشکیل شود

(فیوضات - مساوات - میرسید حسن کاشانی

ناظم العلماء)

(جمعی گفتند - صحیح است)

آقا سید یعقوب - بنده با این پیشنهاد

معالفم

(در این موقع جمعی از نمایندگان

بتدریج خارج شدند)

رئیس - آقایان تشریف میبرند

مساوات - مقصود این بود که رأی

گرفته شود

وزیر امور خارجه - حاجت برای نیست

هیئت دولت خودش قبول میکند و تلگراف

خواهد کرد

رئیس - دستور فردا همین دستور

امروز خواهد بود

(مجلس سه ساعت از شب گذشته

ختم شد)

رئیس مجلس - مؤتمن الملك

جلسه ۲۵۷

صورت مشروح مجلس

یوم ۵ شنبه ۲۳ حمل

۱۲۰۲ مطابق ۲۵ شعبان ۱۳۴۱

(مجلس دو ساعت قبل از غروب به

ریاست آقای مؤتمن الملك تشکیل گردید

صورت جلسه لیله پنجشنبه ۲۲ حمل را

آقای امیر ناصر قرائت نمودند

رئیس - صورت جلسه ایرادی ندارد

در پیشنهادی که آقایان مساوات و فیوضات

نموده بودند باید رأی گرفته شود

مساوات - دولت قبول کرده است

محتاج برای گرفتن نیست

رئیس - بسیار خوب - آقای حاج میرزا

عبدالوهاب

(اجازه)

حاج میرزا عبدالوهاب - چون قانون

ممیزی در مرتبه سوم یا چهارم دستور واقع

است تقاضا میکنم آنرا مقدم دارند که زودتر

تکلیف آن معلوم شده و از مجلس بگذرد

معاون وزارت عدلیه - رایرت کمیون

استخدام راجع بماده اول قانون استخدام

قضاة رسیده است و چون چند ماده دیگر

آن بیشتر باقی مانده تقاضا میکنم اگر

آقایان موافق باشند جزء دستور گذارده

شود .

(جمعی از نمایندگان - صحیح است)

رئیس - معلوم می شود آقایان هم